

จรรยาบรรณ: การควบคุมตนเองที่ยังมีปัญหา Etiquette: A Doubtful Control

สุกัญญา บุรณเดชาชัย *

บทคัดย่อ

จริยธรรมและจรรยาบรรณมีความ
ต่อการทำงานในทุกอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สื่อมวลชน ซึ่งเป็นทั้งองค์กรธุรกิจและสถาบัน
สาธารณะ ผลที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวสาร
ของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อประชาชนผู้รับสาร
นานัปการทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการ
ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ด้วยการใช้สิทธิ
และเสรีภาพตามหลักการในรัฐธรรมนูญฉบับ
ประชาชนจึงต้องมีขอบเขต นอกเหนือจาก
กระบวนการควบคุมทางกฎหมาย เป็นมาตรการ
หนึ่งที่เป็นรูปธรรมอยู่แล้ว สื่อมวลชนเองยังได้มี
การจัดตั้งองค์กรวิชาชีพขึ้นมาควบคุมตนเอง
โดยใช้หลักการพื้นฐานแห่งจริยธรรมและ
จรรยาบรรณวิชาชีพเป็นข้อบังคับสำคัญ เพื่อไม่
ให้สื่อมวลชนนำสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ไป
ละเมิดสิทธิและเสรีภาพผู้อื่น หรืออาจกล่าวได้

ว่าเป็นการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพของสื่อ
มวลชนนั่นเอง

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเป็นองค์กร
หลักควบคุมทางจริยธรรม ที่จัดตั้งมาได้เกือบ
ทศวรรษแล้ว และปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมนูญ
สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติหลายประการ แต่
การควบคุมตนเองโดยสภาการหนังสือพิมพ์ฯ
กลับมีข้อกังขาและถูกจับตามองจากประชา
สังคมว่า การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนยังตั้งอยู่
บนพื้นฐานความละเมิดอยู่บ่อยครั้ง และบทบาท
ของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ในการดำเนินการ
นั้นเป็นรูปธรรมชัดเจนเพียงพอน่าเชื่อถือหรือ
ไม่ จากข้อมูลการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิจัย
รวมทั้งสถิติการร้องเรียนของสภาการหนังสือ
พิมพ์ฯ เอง เป็นสิ่งที่หนึ่งสนับสนุนสมญานาม
“สื่อกระดาก” ของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์; หัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เป็นอย่างดี เพราะในแต่ละปีหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ตามหลักการของปรัชญาวิชาชีพจนละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่เสมอ ตั้งแต่กรณีเล็ก ๆ ที่ผู้เสียหายไม่ร้องเรียน จนถึงเหตุการณ์ใหญ่โต เช่น “คดีวีซีดีไฮโซ” ก็มีมาแล้ว

ดังนั้น การที่จะทำให้หลักการควบคุมกันเองนี้เป็นจริงได้ ทุกฝ่ายต้องร่วมกันแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ประกอบการวิชาชีพ สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ประชาชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาด้านสื่อมวลชนต้องปลูกฝังจริยธรรมในวิชาชีพให้แก่ผู้ศึกษาเพื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ปฏิบัติงานโดยมีจรรยาวิชาชีพต่อไป

Abstract

Ethics and etiquette is a need for every career and especially in the field of communication – mass media, which are both a business organization and a public institute. As news and information of mass media can influence people – the receivers, in both positive and negative ways, the rights and freedom of press assigned in the constitution of people must have a limitation. Not only is there a legal controlling action, also there is a foundation of an organization to control mass media itself by using a basis of ethics and professional etiquette as a main regulation to restrain mass media not to use its rights and freedom to violate other people's rights and liberty, or, in other word, to restrain mass media itself not to infringe on its own professional etiquette and ethics.

The National Journalistic Council is

the main organization established to control ethics and professional etiquette and to follow the council's code of laws ; however, people are still doubtful about mass media performing – why is it still working on the basis of infringement? Is the National Journalistic Council working as concrete, clear, and trustworthy?, because, in each year, many journalists follow the principle of the professional philosophy but people's right and freedom are still violated.

Therefore, if every involving department and every body works and solves this problem together, ethics and etiquette self – control can be applicable. Also, it is a great task for journalists, the National Journalistic Council, people, and mass media education institutes to inculcate morality and professional etiquette into mass media learners to be a good journalist with professional morality in the future.

บทนำ

สื่อมวลชนในฐานะสถาบันหนึ่งของสังคม จำเป็นต้องมีจริยธรรมหรือ ethics เป็นการจำเพาะของตน เช่นเดียวกับสถาบันแพทย์ สถาบันตุลาการ หรือสถาบันวิศวกรรมจริยธรรมที่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นรายการที่จะต้องปฏิบัติอย่างแน่นอนเรียกว่า จรรยาบรรณ (Code of Ethics) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า จรรยา เช่น ในกรณีของจรรยาแพทย์

จริยธรรมยึดหลักเดียวกับศีลธรรม คือ ถือว่าสื่อมวลชนควรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อ

สังคม ทั้งนี้เพราะจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของศีลธรรม จริยธรรมแปลว่า ธรรมเนียมประพฤติหรือหลักความประพฤติ ธรรมนี้กำหนดไว้ในกลุ่มบุคคลผู้มีอาชีพประเภทใด ก็เป็นหลักความประพฤติของบุคคลกลุ่มนั้นประเภทนั้น เช่น จรรยาบรรณแพทย์ คือข้อกำหนดหลักความประพฤติของแพทย์อันจะพึงมีต่อคนไข้ จรรยาบรรณทนายความ คือหลักความประพฤติของผู้มีอาชีพทางทนายความอันจะพึงปฏิบัติต่อลูกความ

จริยธรรมมีความสำคัญต่อทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งอาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคม นั่นคือ สื่อมวลชนมีหน้าที่เป็นตัวกลางที่จะแสดงออกและถ่ายทอดความนึกคิดและศิลปวิทยาการทั้งหลายให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป อาจกล่าวได้ว่า เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม เป็นผู้ชี้นำสังคมที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้นถ้าผู้ชี้นำสังคมไม่มีจริยธรรมคอยกำกับใจของผู้ปฏิบัติหน้าที่แล้ว ก็อาจนำมาซึ่งความไม่ถูกต้องเป็นธรรมในสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ที่เป็นสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลต่อผู้รับสารมากที่สุด ด้วยความที่หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารมากที่สุด รวมทั้งสามารถใช้ภาพและภาษาในการนำเสนอข่าวสารที่โน้มน้าวใจผู้รับสารได้มากกว่าสื่ออื่น ๆ หนังสือพิมพ์จึงเข้าไปมีบทบาทในการดำรงชีวิตของคน ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการปฏิบัติหน้าที่หนังสือพิมพ์ต้องมีจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นกรอบที่ช่วยให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีในการเสนอข่าวสารเพราะ

จรรยาบรรณจะเป็นพลังอำนาจที่บันดาลให้ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ได้ตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำไปสู่การสร้างสรรคของคนในชาติและเป้าหมายแห่งอาชีพที่ดีได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังมีข้อวิพากษ์จากสังคมว่า จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์เป็นเพียงหลักปฏิบัติที่ออกโดยสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักหนังสือพิมพ์ซึ่งกำหนดเป็นตัวหนังสือ แต่ไม่มีบทลงโทษ นักหนังสือพิมพ์จึงปฏิบัติด้วยความสมัครใจมากกว่าบังคับ การปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ถูกจับตามอง และตรวจสอบวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมว่า ปฏิบัติด้วยการยึดถือจริยธรรมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด บ่อยครั้งที่นักหนังสือพิมพ์เสนอข่าวสารต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกนึกคิดมากกว่าเสนอความจริง จึงนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคมดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

สภาพปัจจุบันของจรรยาวิชาชีพสื่อมวลชน

สื่อมวลชนมีสิทธิและเสรีภาพในการได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร และนำเสนอข่าวสารเพื่อสนองสิทธิในการรับรู้ของประชาชนได้มากขึ้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่สถานการณ์ปัจจุบัน ยังคงมีคำถามจากสาธารณชนว่า ในบางเหตุการณ์หรือบางกรณี หนังสือพิมพ์ควรจะตีพิมพ์เนื้อหาหรือภาพที่ไม่สมควรลงไปหรือไม่ และถ้าจะตีพิมพ์หนังสือพิมพ์จะมีวิธีการอย่างไรในการที่จะไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และไม่ใช้เสรีภาพที่มีนั้นบิดเบือนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้คุณให้โทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากการ

ปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ภายใต้ข้อจำกัดและอุปสรรคด้านต่าง ๆ จำนวนมาก รวมทั้งกรณีปัญหาเรื่องการแทรกแซงเสรีภาพ ทำให้การดำเนินงานของหนังสือพิมพ์มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการละเมิดจริยธรรมได้

ตามหลักสิทธิเสรีภาพในการทำงานของสื่อมวลชนนั้น การแสดงความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้อ่านและสังคม ไม่เพียงแต่เป็นไปตามกฎหมาย แต่ยังต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยการใช้หลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพเป็นมาตรการควบคุมตนเอง (Self Regulation) เพราะเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นเสรีภาพที่มีขอบเขต เป็นธรรม และไม่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ

ในส่วนของการกำกับดูแลตนเองโดยผ่านองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพนั้น มี ๒ องค์กรที่มีบทบาทหลัก คือ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ที่มุ่งเน้นในด้านการกำกับดูแลเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ และสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ที่มุ่งเน้นในด้านการกำกับดูแลพฤติกรรมนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งทั้งสององค์กรทำงานสนับสนุนซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม มาตรการการควบคุมตนเองด้วยสภาวิชาชีพนี้ ยังคงมีจุดอ่อนในเรื่องของความชัดเจนและมาตรการการลงโทษ ทำให้ผู้ที่ทำผิดไม่เกรงกลัวและยังคงทำผิดได้อีก ซึ่งหลักการสำคัญของการควบคุมดูแลหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบแห่งจริยธรรมวิชาชีพก็คือ การเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณที่กำหนดไว้โดยสมัครใจที่มาจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล

สมควร กวียะ (๒๕๔๘, หน้า ๒๒๕) ได้เปรียบเทียบศีลธรรมกับจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่ควรประพฤติ ความดีงามที่ควรปฏิบัติ ข้อกำหนดที่ต้องยึดถือ จริยธรรมจึงเป็นรายละเอียดหรือรายการที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของการทำดีภายในกรอบของศีลธรรม

สุกัญญา สุตบรรพัต (๒๕๔๑, หน้า ๘-๑๓ อ้างถึงใน บุญผา เมฆศรีทองคำ, ๒๕๔๕, หน้า ๑๖) กล่าวถึงจริยธรรมว่า ประกอบด้วย ๓ มุมมอง คือ มุมมองทางศีลธรรมซึ่งเน้นธรรมะหรือคุณธรรมอันมนุษย์พึงมีอยู่ เป็นธรรมะประจำใจที่เรียกว่า “มโนธรรม” หรือ “มโนสำนึก” เป็นการมองในด้านการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแก่ตนเองและผู้อื่น เป็นมุมมองที่เน้นความสุขและทุกข์ของมนุษย์เป็นประการสำคัญ มุมมองต่อมาคือ มุมมองทางสังคม โดยแต่ละสังคมอาจจะมองจริยธรรมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการปกครอง ส่วนมุมมองสุดท้ายคือ มุมมองทางวิชาชีพที่ใช้หลักการทางวิชาชีพเป็นสำคัญ

คำว่า “จริยธรรมของนักสื่อสารมวลชน” จึงหมายถึง ความประพฤติที่ถูกที่ควร ความถูกต้อง ความมีกฎเกณฑ์ที่สื่อมวลชนจะต้องยึดถือปฏิบัติด้วยความสมัครใจตามข้อบังคับทางจริยธรรม เป็นเรื่องของการยอมรับในสิ่งที่ดีงาม เป็นเรื่องของการสะสมความดีทางวิชาชีพ เป็นเรื่องต้องปฏิบัติตามพันธกิจ ข้อตกลงที่ให้กันไว้อย่างสุภาพบุรุษ เป็นเรื่องของความเข้าใจ และเคารพในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่

สื่อมวลชนมีต่อตนเองและสังคม ไม่ใช่เป็นเรื่องของการท่องจำ แต่เป็นเรื่องของการเข้าใจยอมรับและเคารพอย่างจริงใจและปฏิบัติได้ (พิสิษฐ์ ขวลาธวัช, ๒๕๔๒, หน้า ๒๒๒ - ๒๒๓ อ้างถึงใน บุษผา เมฆศรีทองคำ, ๒๕๔๕, หน้า ๑๕)

สรุปได้ว่า “จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน” เป็นหลักประพฤติปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนในอันที่จะปฏิบัติภารกิจของตนอย่างมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และซื่อตรงต่อวิชาชีพ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาและข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน ตรงตามความเป็นจริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาประสิทธิภาพของตน สื่อมวลชนในปัจจุบันทำงานภายใต้แรงกดดันทางการเมืองและระบบธุรกิจซึ่งมุ่งแสวงหากผลกำไร จริยธรรมของนักวิชาชีพสื่อมวลชนจึงเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเงื่อนไขทางธุรกิจอย่างแนบแน่น ความหมั่นหม่อมและความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่จะนำมาซึ่งความไม่เที่ยงธรรม อคติในการทำงานจึงมีมาก จรรยาบรรณเป็นเครื่องมือกำกับที่สำคัญยิ่งในการทำให้นักวิชาชีพอยู่ในกรอบของสัมมาอาชีวะ (สุภา ศิริमानนท์ ๒๕๓๐ อ้างถึงใน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕, หน้า ๑๓๓)

การที่หนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวสารอย่างมาก ทำให้บางครั้งหนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพนั้นในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเสนอข่าวโดยใช้คำตัดสินเหตุการณ์ การตีพิมพ์ภาพอุจาดตา การ

ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อสังคม นักข่าวที่ดีจึงต้องมีจริยธรรมควบคู่กับการมีเสรีภาพด้วย เพื่อให้เป็นที่พึงสำหรับประชาชนได้ คนในวงการหนังสือพิมพ์จึงหันมาเอาจริงด้านจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ เพื่อคุณภาพลักษณ์และความเชื่อถือจากประชาชน จึงมีการก่อตั้งสถาบันหนังสือพิมพ์อยู่ในหลายลักษณะ ทั้งในรูปสถานประกอบการ มูลนิธิ สมาคม สมาพันธ์ เป็นต้น ปัจจุบันมีสถาบันสื่อมวลชน/วงการหนังสือพิมพ์ ได้แก่

๑. สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (สมาคมวงการหนังสือพิมพ์/สื่อมวลชนเข้าเป็นสมาชิก)

๒. สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (เป็นสมาคมที่เก่าแก่ที่สุด ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๘๔)

๓. สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (สมาคมนักข่าวฯ กับสมาคมนักหนังสือพิมพ์ฯ ยุบรวมกันเมื่อปี ๒๕๔๓)

๔. สมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย

๕. สมาคมนักหนังสือพิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย

๖. สมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงแห่งประเทศไทย

๗. สมาคมผู้สื่อข่าวกีฬาแห่งประเทศไทย

๘. สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

๙. สมาคมผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ

๑๐. สมาคมนักข่าวช่างภาพกีฬาแห่ง

ประเทศไทย

๑๑. สถานการณ์หนังสือพิมพ์แห่งชาติ
๑๒. มุลินธิอิสรา อมันตกุล
๑๓. มุลินธิหนังสือพิมพ์
๑๔. สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
๑๕. สมาคมนักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์
๑๖. ชมรมผู้สื่อข่าว-ช่างภาพอาชญากรรม
๑๗. สำนักเลขานุการ
๑๘. ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม
๑๙. ชมรมนักข่าวสายเทคโนโลยีสารสนเทศ
๒๐. มุลินธิสื่อมวลชน
๒๑. สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์

ไทย

เสฐียร พันธรัณย์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโส ได้กล่าวไว้ว่า สมาคมทุกสมาคมที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ ได้ร่วมกันตั้งกฎของนักหนังสือพิมพ์ในเรื่องของจรรยาบรรณเพื่ดำรงเกียรติและศักดิ์ศรีของนักหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้แก่ รับผิดชอบต่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของปัจเจกชน สถาบัน ประเทศชาติ ศาสนา และราชบัลลังก์

๒. ความมีเสรีภาพ (Freedom) ได้แก่ เสรีภาพที่มีความรู้ผิดรู้ชอบ

๓. ความเป็นไท (Independence) ได้แก่ ไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นอามิสสินจ้างใด

๔. ความจริงใจ (Sincerelity) ได้แก่ ความไม่มีเจตนาบิดเบือนความจริงและความถูกต้อง ถ้าผิดพลาดต้องแก้ไข

๕. ความเที่ยงธรรม ได้แก่ (Impartiality) ไม่มีอคติ คือ ความไม่ลำเอียง มีความยุติธรรมประจักษ์ใจ

๖. ความมีใจเป็นนักกีฬา (Fair Play) ได้แก่ การปฏิบัติอันดีงาม ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ของสาธารณชนหรือส่วนรวม

๗. ความมีมารยาท (Decency) ได้แก่ การใช้ภาษาทั้งการเขียน การพูด และภาพที่ไม่หยาบโลนหรือลามกอนาจาร

จริยธรรมดังกล่าวจะเป็นเสมือนปณิธานแห่งวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ ไม่มีบทพิจารณาลงโทษตามกรณีหนักเบา

ส่วนสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นสมาคมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ได้ร่างหลักปฏิบัติ จริยธรรมวิชาชีพ (Code of Conduct) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ สำหรับนักข่าว ทั้งนี้เพื่อบังคับไว้ซึ่งเกียรติคุณของนักข่าว และเพื่อให้ นักข่าวตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ดังรายละเอียดดังนี้

๑. จะต้องส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น

๒. จะต้องให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใด ๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงตามความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว

๓. ในการจะให้ข่าวภาพ หรือเอกสาร

อย่างไร ๆ มาเป็นของตนเพื่อประโยชน์ต่อการเสนอข่าว จักต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น

๔. จักต้องเคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว

๕. จักต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะใด ๆ โดยไม่ชอบธรรม

๖. จักต้องไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

การทำงานของหนังสือพิมพ์นอกจากจะมีการควบคุมโดยกฎหมายแล้ว ยังควบคุมกันเองโดยองค์กรทางวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ นอกจากสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในแวดวงนักหนังสือพิมพ์ ยังมีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการควบคุมด้านจริยธรรม

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ: องค์กรหลักในการกำกับดูแล

การแสดงความรับผิดชอบด้วยจรรยาบรรณสื่อมวลชน เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่ต้องเกิดขึ้นควบคู่กับสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินงานเสมอ การตื่นตัวที่จะมีการสอดส่องการใช้เสรีภาพตามกฎหมายปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน เป็นจุดที่ทำให้เกิดองค์กรวิชาชีพขึ้นมาควบคุม นอกเหนือไปจากการมีจิตสำนึกของนักวิชาชีพแต่ละคนแล้ว

ในส่วนขององค์กรวิชาชีพที่เกิดขึ้นมานั้นมี ๒ องค์กรที่ทำหน้าที่หลัก ๆ คือ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยที่ทำงานเกื้อหนุนในด้านการดูแลการทำงานของนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ และเนื้อหาที่น่าสนใจออกไปด้วย

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (ส.น.ช.; The Press Council of Thailand : PCT) เป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ควบคุมกันเองในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ จุดกำเนิดคือเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐ คณะผู้บริหารกิจการหนังสือพิมพ์ ประกอบด้วยเจ้าของบรรณาธิการ หัวหน้ากองบรรณาธิการ ผู้มีอำนาจทำการแทนเจ้าของหนังสือพิมพ์ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค ได้ร่วมกันประชุมและลงนามบันทึกเจตนารมณ์ ให้สถาปนาสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติขึ้น

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ได้ก่อตั้งขึ้นโดยธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ และได้บัญญัติข้อบังคับดังนี้

๑. ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑

๒. ข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยวิธีพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. ๒๕๔๑

ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ จะมีคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่คือ

ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๓
พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๘ สภาการหนังสือพิมพ์มี
อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของ
สมาชิก และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ใน
สังกัดสมาชิกให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วย
จริยธรรมแห่งวิชาชีพ และข้อบังคับหรือระเบียบ
ปฏิบัติอื่น ซึ่งตราขึ้นตามธรรมนูญนี้ หรือตามที่
คณะกรรมการกำหนด

(๒) ให้การศึกษาอบรมด้านวิชาการแก่
ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์

(๓) เผยแพร่ ประกาศ รายงานการ
ประชุม งาน คำวินิจฉัย และคำสั่งของสภาการ
หนังสือพิมพ์ต่อสาธารณชนเป็นประจำ

**ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่ง
วิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๑ มีดังนี้ คือ**

ข้อ ๔ หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อ
เท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำ และความ
ครบถ้วน

ข้อ ๕ หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าว
เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผล
ประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

ข้อ ๖ หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความ
พยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ ๗ หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติม
เนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกิด
จากความเข้าใจผิด

ข้อ ๘ หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการ

เสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติจนเป็น
เหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความ
เป็นจริง

ข้อ ๙ หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรก
ความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ ๑๐ เมื่อคัดลอกข้อความใดจาก
หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ
ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ ๑๑ การเสนอข่าวที่มีการพาดพิง
อันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กร
ใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิด
โอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ ๑๒ ในกรณีที่มีการเสนอข่าว
ผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อ
ผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ข้อ ๑๓ หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอ
ข่าวโดยเลื้อยลอยปราศจากแหล่งที่มา ฟังระบุ
ชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย
ตั้งแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและ
ความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็น
ประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของ
สาธารณชน

ข้อ ๑๔ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อ
และฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ
หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือ
พิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่
ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ข้อ ๑๕ ในการเสนอข่าวหรือภาพ
ใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิด
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่าง

เครื่องวัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้
ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวาระแรกต้อง
ไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรม
อันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่า
ทางใดทางหนึ่ง

ข้อ ๑๖ การพาดหัวข่าวและความนำ
ของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริง
ในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือ
เนื้อหาหลักของข่าว

ข้อ ๑๗ หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอ
ภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว
โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่าง
ถึถ้วน

ข้อ ๑๘ ในการแสดงความคิดเห็น
หรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้
ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ ๑๙ ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณา
ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็น
ชัดว่า เป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการ
เสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

จะเห็นได้ว่าสภาการหนังสือพิมพ์จะ
คอยทำหน้าที่กำกับดูแลด้านจริยธรรมของ
วิชาชีพนี้ ซึ่งตามธรรมนูญแล้วผู้ที่ถูกควบคุมคือ
หน่วยงานที่เป็นสมาชิก หลักการสำคัญในการ
ควบคุมดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์
คือ การใช้มาตรการในการตรวจสอบความรับ
ผิดชอบทางจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ
หนังสือพิมพ์

ขั้นตอนการควบคุมจริยธรรม

หากมีผู้ได้รับความเสียหายจาก

ข้อความ หรือภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่
เป็นสมาชิกหรือจากพฤติกรรมของผู้ประกอบ
วิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่เป็นสมาชิก ให้ผู้เสียหาย
แจ้งเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อ
หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นโดยตรง

หากหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นปฏิเสธไม่
ดำเนินการใด ๆ หรือการบรรเทาความเสียหาย
ไม่เป็นที่พอใจของผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงมีสิทธิ
ร้องเรียนเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐาน
ต่อสภาการหนังสือพิมพ์ภายใน ๑๒๐ วัน นับ
แต่วันที่ได้รับความเสียหาย

คณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์
จะพิจารณาและวินิจฉัยว่าจะรับเรื่องร้องเรียน
หรือไม่ หากไม่รับ ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นอุทธรณ์
ต่อคณะกรรมการ

หากคณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์
แล้วเห็นว่ากรณีมีมูลก็จะส่งเรื่องให้คณะ
กรรมการพิจารณา

หากคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่า
มีการละเมิดหรือประพฤติดิจจริยธรรมแห่ง
วิชาชีพให้กระทำการดังนี้ คือ

๑. แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์
ฉบับที่ถูกร้องเรียนลงตีพิมพ์คำวินิจฉัย ภายใน
เจ็ดวัน

๒. แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์
ฉบับดังกล่าวบรรเทาความเสียหาย ด้วยการตี
พิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหายตามคำ
วินิจฉัยของคณะกรรมการ

๓. หากผู้ละเมิดเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ
หนังสือพิมพ์ ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์
ต้นสังกัดของผู้นั้นเพื่อดำเนินการลงโทษ

๔. สภาการฯ อาจจะเผยแพร่คำวินิจฉัยต่อสาธารณะ ด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหายตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

๕. หากผู้ละเมิดเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดของผู้นั้นเพื่อดำเนินการลงโทษ

๖. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ อาจจะเผยแพร่คำวินิจฉัยต่อสาธารณะด้วย

มาตรการควบคุมกันเอง: ข้อกังขาที่ถูกจับตามอง

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาตินับเป็นองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนที่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพ กำกับดูแลให้สมาชิกปฏิบัติหน้าที่นักหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพ มีข้อบังคับด้านจริยธรรมสำหรับให้สมาชิกยึดเป็นแนวทางในการทำงาน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว กลับพบว่า วัตถุประสงค์และเป้าหมายไม่ค่อยมีผลงานที่เป็นรูปธรรมและไม่ได้ได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจากคณะกรรมการและสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารสมาคมนี้ ทำให้เป็นที่รู้โดยทั่วกัน จนมีผู้กล่าวว่า สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาตินั้นเป็นเพียง “เสือกระดาษ”

ในเรื่องนี้ได้มีผู้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลไว้เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานด้านจริยธรรมของสื่อมวลชน ผลการศึกษามีความสอดคล้องกันว่าการทำงานของสื่อมวลชนนั้นมีความย่อหย่อนทางจริยธรรม และการทำงานของสภาการ

หนังสือพิมพ์ก็เป็นเช่นเสือกระดาษ ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงการทำงานของสื่อมวลชนและสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับข้อร้องเรียน

ข้อมูลการร้องเรียนผ่านสภาการหนังสือพิมพ์ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๕ พบว่าสัดส่วนการร้องเรียนของบุคคลทั่วไปสูงถึงร้อยละ ๕๕ รองลงมาเป็น การร้องเรียนโดยนักธุรกิจหรือผู้บริหารองค์กร นักการเมือง ข้าราชการ และสื่อมวลชนด้วยกันเอง ทั้งนี้เรื่องร้องเรียนทั้งหมดเป็นเรื่องจริยธรรมของนักข่าว (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕ อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์, ๒๕๔๗, หน้า ๖๘ - ๘๕)

จำนวนครั้งที่หนังสือพิมพ์ถูกร้องเรียนต่อสภาการแห่งชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐถูกร้องเรียนมากที่สุดถึง ๑๐ ครั้ง รองลงมา คือ เดลินิวส์ ๖ ครั้ง สยามรัฐ ๔ ครั้งคมชัดลึก ๓ ครั้ง ส่วนแนวหน้า ไทยโพสต์ ข่าวสด บ้านเมือง บางกอกทูเดย์ถูกร้องเรียนฉบับละ ๑ ครั้ง และผู้จัดการกับมติชน ไม่ถูกร้องเรียน

สำหรับประเด็นที่สภาการหนังสือพิมพ์ได้รับการร้องเรียนในปีเดียวกันนั้น ประเด็นเรื่องการนำเสนอข่าวไม่ตรงข้อเท็จจริงนำไปสู่การสร้าง ความเสียหายและหมิ่นประมาทผู้ร้องเรียนมีจำนวนมากสุด รองลงมา คือ ประเด็นด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย ริดไถเงิน เกี่ยวข้องกับสิ่งผิดกฎหมาย

เป็นต้น และอีกประเด็นหนึ่งคือ การนำเสนอภาพ
ข่าวไม่เหมาะสม (พิรงรอง รามสูต วัฒนันทน์,
๒๕๕๓, หน้า ๖๕)

นอกจากนี้จากการศึกษาบทบาทของ
สภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติในการควบคุม
จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๑
ถึง พ.ศ. ๒๕๔๖ ของสมหมาย ปาโรจิตต์
บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์มติชน ได้ข้อ
สรุปที่น่าสนใจจากจำนวนการร้องทุกข์ และ
กระบวนการวินิจฉัยความผิดตามข้อบังคับใน
ธรรมนูญสภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๔๐ ว่า จากเรื่องร้องเรียนจำนวน ๑๒๔
เรื่อง สภากาหนดหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ตัดสินว่าผิด
จรรยาบรรณ ๑๘ เรื่อง ไม่ผิดจรรยาบรรณ ๑๓
เรื่อง ยกคำร้อง ๕๓ เรื่อง ในจำนวนผิดจรรยา
บรรณ ๑๘ เรื่อง ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์ที่
เป็นสมาชิกสภากาหนดหนังสือพิมพ์ฯ จำนวน ๑๐
ฉบับ ทั้งนี้เรื่องร้องเรียนส่วนใหญ่เกี่ยวกับ
ปัญหาในการนำเสนอเนื้อหาถึง ๖๕ เรื่อง คือ
รายงานข่าวคลาดเคลื่อน บทวิจารณ์คลาดเคลื่อน
ภาพข่าวไม่เหมาะสม เสนอข่าวละเมิดสิทธิเด็ก
และสตรี เสนอข่าวละเมิดสิทธิมนุษยชน ล่วง
ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล พาดหัวทำให้เสียหาย
เสนอข่าวหมิ่นศาสนา โฆษณาทำให้เข้าใจผิด
ตามด้วยเรื่องพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของ
บุคคลในวงการหนังสือพิมพ์ ๓๖ เรื่อง เช่น ใช้
อิทธิพลเรียกรับผลประโยชน์ ข่มขู่เข้าไปใน
อาคารไม่แจ้งล่วงหน้า ใช้ความเป็นหนังสือพิมพ์
ลดหนี้ทางธุรกิจ หากินกับบ่อน อันธพาล
กระทำอนาจาร ทำร้ายร่างกาย เรียกเก็บเงินค่าฮั้ว
ประมูล (มาลี บุญศิริพันธ์, ๒๕๕๘, หน้า ๑๗๗-

๑๗๘)

ลักษณะการละเมิดทางด้านจริยธรรม

ด้านลักษณะการละเมิดนั้น จากการ
ศึกษาวิจัยของอังธิดา ลิ้มปี่ปัทมปาณี (๒๕๕๐)
พบว่าปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของ
หนังสือพิมพ์นั้น มีทั้งลักษณะที่คล้ายกันและ
แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานภาพทางวิชาชีพและ
สถานภาพส่วนบุคคล ในส่วนที่คล้ายกันก็คือ
เป็นการเสนอประเด็นของความบกพร่องต่อ
หน้าที่ที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสังคม
และพฤติกรรมส่วนตัว และในส่วนที่แตกต่าง
กันก็คือ ศิลปินนักแสดงถูกละเมิดเรื่องพฤติ
กรรมส่วนตัวมากกว่า เพราะมีสถานะทาง
วิชาชีพที่เน้นการสร้างภาพลักษณ์เรื่องส่วนตัว
อยู่แล้ว ในส่วนของหนังสือพิมพ์ งานวิจัยนี้พบ
ว่า นักวิชาชีพอาชีพก่อกวนเรื่องคุณค่าข่าว คือผู้ที่
ตกเป็นข่าวเป็นที่สนใจของประชาชน และ
เกณฑ์เรื่องการสนองสิทธิการรับรู้ข่าวสารของ
ประชาชนมาตัดสินการเลือกนำเสนอเรื่องส่วน
บุคคล

เมื่อมีการตัดสินใจนำเสนอเนื้อหาตาม
เกณฑ์ดังกล่าว ผลที่เกิดขึ้นเป็นความผิดพลาด
ก็คือ เนื้อหาข่าวที่นำเสนอมีลักษณะก้าวม
ความผิดพลาดจากการตีความที่บิดเบือนไปจาก
ข้อเท็จจริง และความผิดพลาดจากการอ้างอิง
แหล่งข่าวที่ขาดความรอบคอบ ดังผลการวิจัย
ของอภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์ (๒๕๕๒) ที่ระบุว่า
ความผิดพลาดดังกล่าวนี้แยกไม่ออกจากตัว
บุคคล คือ นักข่าว ซึ่งเป็นผู้ตัดสินการนำเสนอ
นอกจากนี้เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้น
หนังสือพิมพ์ยังแสดงความรับผิดชอบในระดับ

ที่ต่ำ ส่วนใหญ่ต้องรอให้เสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมก่อน หรือหากมีการรับผิดชอบไม่เต็มที่ ก็เป็นเพราะกระแสกดดันจากสังคม แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ยังไม่ยอมรับความผิดพลาด

ผลการศึกษาของอภิชาติสอดคล้องกับผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ และกลุ่มวิชาชีพหนังสือพิมพ์ของสุวัฒน์ ทองธนากุล (๒๕๔๒) โดยผู้อ่านเห็นว่า หนังสือพิมพ์มีความตระหนักถึงจริยธรรมน้อย และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมากที่สุด คือ ปัญหาการวางตัวไม่เป็นกลาง การวิจารณ์อย่างมีอคติ การเสนอข่าวบิดเบือน และการเสนอข่าวละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ส่วนปัญหาที่จัดว่าร้ายแรงมากที่สุด คือ เรื่องการรับซองขาว การเสนอข่าวบิดเบือน และความมีอคติ ซึ่งในประเด็นที่สามนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มวิชาชีพหนังสือพิมพ์ด้วย โดยมีความแตกต่างกันตรงที่กลุ่มวิชาชีพตระหนักในเรื่องของจริยธรรมในระดับปานกลาง และเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การวางตัวไม่เป็นกลาง และการวิจารณ์อย่างมีอคติ

นอกจากนี้ผลการศึกษาของเลอลักษณ์ รอดเรือง (๒๕๔๑) ยังได้สนับสนุนถึงลักษณะของผลที่เกิดขึ้นต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์รายวัน อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ การตกเป็นเหยื่อจากการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ คือ เหยื่อที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอเนื้อหาข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยเสนอข่าวที่ผิดพลาด หรือด่วนสรุปขึ้นทำให้ผู้ตกเป็นข่าวได้รับความเสียหาย หรือได้รับ

อันตรายจากการนำเสนอเนื้อหาข่าวหรือภาพข่าวนั้น และการตกเป็นเหยื่อซ้ำซ้อน คือบุคคลผู้เสียหายหรือผู้กระทำผิดซึ่งอาจจะมีชีวิตอยู่หรือไม่มีชีวิตอยู่แล้วและหนังสือพิมพ์นำเสนอเนื้อหาข่าวและภาพข่าวของบุคคลนั้น ทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านร่างกายและจิตใจแก่บุคคลผู้ตกเป็นข่าวและผู้ใกล้ชิด

การเสนอข่าวที่เป็นลบต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้อ่านอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นประเด็นที่น่าเสนอเป็นพาดหัวข่าว มลณี สมภพเจริญ (๒๕๓๘) ได้ศึกษาวิจัย พบว่า เมื่อปรากฏว่าข่าวที่น่าเสนอผิดพลาด และหนังสือพิมพ์ได้แก้ไขให้เป็นทางบวก มีส่วนแก้ไขการรับรู้ที่ผิดพลาดของผู้อ่านได้บ้าง แต่ก็ไม่สามารถชดเชยความรู้สึกที่ไม่ดีหรือเปลี่ยนเจตคติที่เป็นลบไปแล้วของผู้อ่านต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าวได้ และในระยะยาวถึงแม้รายละเอียดของเหตุการณ์นี้จะลืมเลือนไปแล้ว แต่เมื่อมีเหตุการณ์ในทำนองที่คล้ายกันเกิดขึ้นมาอีก ผู้อ่านก็จะนำความจำในแง่ลบของบุคคลนั้นมาเชื่อมโยงกับบุคคลที่กำลังตกเป็นข่าว ในทางกลับกันหากลงข่าวผิดพลาดที่ส่งผลในทางบวกต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว และมาแก้ไขลบในภายหลัง ทำให้ผู้อ่านไม่ปักใจเชื่อว่าบุคคลนั้นไม่ดีจริง งานวิจัยเรื่องนี้จึงสรุปได้ว่า ผลของการนำเสนอข่าวลบก่อนตามที่เกิดขึ้นจริง มีผลเสียมากต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว และเป็นผลเสียในระยะยาว เพราะไม่สามารถคืนเจตคติในทางลบของผู้อ่านที่มีต่อบุคคลที่เป็นข่าวให้กลับมาเหมือนเดิมได้

ความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติงานของสภา การหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

ทวี ุรัสยะนันท์ (๒๕๔๒) ศึกษาความเชื่อมั่นในองค์การตรวจสอบกันเอง ซึ่งพบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพเห็นว่า การสร้างบรรทัดฐานแบบเดียวกันให้กับผู้ประกอบวิชาชีพที่เป็นสิ่งจำเป็น และเห็นว่าผู้อ่านควรเข้ามามีบทบาทกำหนดแนวทางการนำเสนอหรือเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์ ในส่วนของผู้อ่านนั้นยังไม่ค่อยไว้วางใจองค์การตรวจสอบ เพราะเห็นว่านักหนังสือพิมพ์มีความเคยชินกับการละเมิดจริยธรรม และกลุ่มธุรกิจ รวมทั้งการเมืองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์

สมหมาย ปาริฉัตร (๒๕๔๓) พบว่า ผลโดยรวมแล้วการควบคุมกันเองด้วยความสมัครใจโดยกลไกของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการใช้มาตรการทางสังคมด้วยการประกาศความผิดเป็นเพียงขั้นเริ่มต้นเท่านั้น และในบริบทแบบสังคมไทย การควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ยังจะต้องอาศัยเงื่อนไขและกลไกอื่น ๆ ประกอบกันไปด้วย

อรนุช วานิชทวีวัฒน์ (๒๕๓๕) ศึกษาการเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบกันเองของหนังสือพิมพ์ พบว่า ลักษณะของการตรวจสอบที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การตรวจสอบในเรื่องความไม่ถูกต้องของเนื้อหาข่าว ความผิดพลาดในการนำเสนอ และเงื่อนไขที่ทำให้หนังสือพิมพ์ตรวจสอบกันเองก็คือ ผลกระทบของการเสนอข่าวผิดพลาดที่มีต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว และรอง

ลงมาคือ การใช้เกณฑ์ทางจริยธรรมเข้าไปประเมินท่าทีของหนังสือพิมพ์ด้วยกัน การตรวจสอบกันเองจะยุติเมื่อหนังสือพิมพ์ที่ถูกตรวจสอบเปลี่ยนท่าทีหรือมีการฟ้องร้องทางกฎหมาย

นวลน้อย ตรีรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์ (๒๕๔๗, หน้า ๖๘ - ๘๕) พบว่ามาตรการการควบคุมกันเองยังมีจุดอ่อนในบางประการเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการอื่น ๆ กล่าวคือ มาตรการนี้ต้องอาศัยมติของคณะกรรมการ จึงต้องใช้ระยะเวลาในการเรียกประชุม ทำให้อาจไม่ทันการณ์ที่จะหยุดยั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ทันเท่ากับการเคลื่อนไหวของกลุ่มทางสังคมที่ถือเป็นมาตรการการควบคุมโดยสาธารณะ และความชัดเจนหรือรุนแรงของบทลงโทษไม่ชัดเจนเท่ากับมาตรการทางกฎหมาย ทำให้การทำผิดจริยธรรมวิชาชีพของหนังสือพิมพ์จึงมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอทั้งที่เป็นข่าว และจากประกาศแถลงการณ์ขององค์กรวิชาชีพทั้งสององค์กร

ฝ่ายสภาการหนังสือพิมพ์เองก็ได้จัดทำโครงการสำรวจความคิดเห็นเรื่อง “ประชาชนคิดอย่างไรกับสื่อหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน” โดยมีสถาบันวิจัยมหาวิทยาลักรุงเทพให้การสนับสนุน และทำการสำรวจสะท้อนภาพการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ผ่านมา เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๔๕ ว่า ประชาชนคิดอย่างไรกับสื่อหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน ๗ ประเด็นหลักคือ

(๑) ความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับจากสื่อหนังสือพิมพ์

(๒) ประเมินคุณภาพข่าวสารที่ได้รับ

(๓) ประเมินการทำหน้าที่ของสื่อ โดยเน้นที่ตัวบุคคล

(๔) ความคิดเห็นต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน คือ บุคลากรทัศนคติ ๑ - ๒

(๕) ความคิดเห็นต่อแนวคิดเสรีภาพสื่อมวลชนกับความเที่ยงตรงของการนำเสนอข่าวสาร เพื่อว่าคุณยังเชื่อไหมว่า ถ้าเสรีภาพมากขึ้น การเสนอข่าวสารเที่ยงตรงมากขึ้น

(๖) ความคิดเห็นการดูแลจรรยาบรรณของสื่อมวลชน และ

(๗) การรู้จักและรับรู้บทบาทการทำงานของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ โดยมีผลสำรวจดังนี้

คุณภาพของข่าวสารที่นำเสนอทางสื่อพบว่า ข่าวสารที่นำเสนอทางสื่อหนังสือพิมพ์มีคุณค่าด้านความน่าสนใจสูงสุด ขณะที่ความเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดมีคะแนนต่ำสุด

ส่วนการประเมินการทำหน้าที่ของสื่อหนังสือพิมพ์พบว่า ด้านสืบเสาะข้อมูลเชิงลึกมานำเสนอต่อสาธารณชนมีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือการชี้นำสังคมไปในทางที่ถูกที่ควร ส่วนการระมัดระวังในการนำเสนอภาพและข่าวที่จะทำให้ผู้ตกเป็นข่าวเสียหายมีคะแนนต่ำสุด

สำหรับประเด็นเรื่องการควบคุมดูแลจรรยาบรรณของสื่อมวลชนนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงต้องการให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ควบคุมกันเองถึงร้อยละ ๗๐.๔ และต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลจรรยาบรรณของสื่อมวลชนเพียงร้อยละ ๒๙.๖

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการละเมิดจริยธรรมส่วนใหญ่ที่ที่มีการกล่าวถึงกันมากที่สุดในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์นั้นมักเป็นการละเมิดในการนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวที่ไม่สมควรและอาจล่อลวงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตกเป็นข่าว หรือเป็นการทำให้บุคคลผู้นั้นเสียหายในชื่อเสียงเกียรติยศ หรือได้รับความอับอาย การละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนนั้นยังรวมถึงการโฆษณาที่ไม่ถูกต้องเป็นธรรมอีกด้วย

เห็นได้จากตัวอย่างการละเมิดจริยธรรมของหนังสือพิมพ์และการดำเนินการขององค์กรวิชาชีพ ดังนี้

วันที่ ๑๖ ม.ค. ๒๕๕๗ กรณีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับประจำวันวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๗ ได้นำเสนอภาพบิดาและมารดาของเด็กชายวัย ๑๔ ปี ซึ่งเกิดการติดเชื้อเอดส์จากการรับเลือด ซึ่งสามารถรู้ได้ว่าเป็นบุคคลใด และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๗ นำเสนอภาพใบหน้าของเด็กชายคนดังกล่าวอย่างชัดเจน สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มีมติให้ระมัดระวังการนำเสนอข่าวและภาพข่าวที่อาจจะละเมิดข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยออกแถลงการณ์ถึงประชาคมหนังสือพิมพ์ (ยกกรณีไทยรัฐและเดลินิวส์) ตักเตือนการนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม (พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์, ๒๕๕๗, หน้า ๗๒)

อีกกรณีหนึ่ง วันที่ ๒๐ พ.ย. ๒๕๕๖ สมาคมฯ ยังได้ออกแถลงการณ์ตักเตือนให้ตระหนักถึงการเสนอข่าวและภาพของครุหญิงที่

ถูกกล่าวหาว่าข่มขืนเด็กนักเรียนชายในลักษณะ
ที่หมิ่นเหม่ต่อการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างร้ายแรงและกระทบต่อจริยธรรมอัน
ดีงามของสื่อมวลชน ในกรณีที่หนังสือพิมพ์ราย
วันบางฉบับประจำวันที่ ๑๙ และ ๒ พฤศจิกายน
๒๕๕๖ เสนอข่าวและภาพของครูหญิงที่ถูก
กล่าวหาว่าข่มขืนเด็กนักเรียนชาย

วิชีตีไฮโซ: กรณีศึกษาที่สำคัญของ หนังสือพิมพ์

กรณีที่ดีถือเป็นกรณีศึกษาครั้งใหญ่ใน
เรื่องการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชน คือ จาก
กรณีที่หนังสือพิมพ์ ๕ ฉบับ ได้แก่ บ้านเมือง
ไทยรัฐ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ สยามบันเทิง
และบางกอกทูเดย์ ได้ตีพิมพ์ข่าวและภาพจาก
วิชีตี ซึ่งเป็นภาพการร่วมรักของคู่รักที่มีชื่อเสียง
ในสังคมคู่หนึ่ง ที่มีผู้ไม่ประสงค์ดีเผยแพร่ชีดี
บันทึกภาพการร่วมเพศของชายหญิงคู่หนึ่งโดย
ฝ่ายหญิงเป็นผู้มีชื่อเสียงในสังคม ภาพดังกล่าว
ได้ถูกนำมาโพสต์ไว้บนอินเทอร์เน็ตและเป็นที่
กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง ในหน้า ๑ เมื่อวันที่
๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ จนก่อให้เกิดการ
วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางภายในช่วงเย็น
ของวันเดียวกัน หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ได้ไป
สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับ
ของวงการวารสารศาสตร์เกี่ยวกับเหตุการณ์
ที่เกิดขึ้น โดยทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า
การนำเสนอข่าวในประเด็นนี้เป็นการนำเสนอ
ในเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น ไม่ก่อให้เกิด
ประโยชน์กับสังคม และแสดงความไม่เห็นด้วย
กับการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ ทำให้องค์กร

วิชาชีพออกมาดำเนินการดังนี้ คือ สมาคมนัก
ข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยก็ได้ออก
แถลงการณ์คัดค้านการนำเสนอเนื้อหาและภาพ
ข่าวที่ไม่เหมาะสม ถึงประชาคมหนังสือพิมพ์
วิทยุ และโทรทัศน์ และมีมติว่าการนำเสนอข่าว
และภาพข่าววิชีตีไฮโซ เป็นการกระทำที่ไม่
เหมาะสม และให้มีหนังสือเวียนแจ้งขอความ
ร่วมมือไปยังบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และวิทยุ
โทรทัศน์ต่าง ๆ ให้เพิ่มความระมัดระวังในการ
เสนอข่าวและภาพข่าว ไม่ให้ไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
ของผู้ที่ตกเป็นข่าว

ส่วนสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ได้
มีมติในเรื่องดังกล่าวด้วยการออกแถลงการณ์
ดำเนินหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บ้านเมือง สยามรัฐ-
สัปดาห์วิจารณ์ สยามบันเทิงและบางกอกทูเดย์
และทำหนังสือแจ้งเตือนไปยังต้นสังกัดของ
หนังสือพิมพ์เหล่านั้นเพื่อคัดเตือน และให้แสดง
ความรับผิดชอบทางจริยธรรม

บทส่งท้าย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอของ
หนังสือพิมพ์ทำให้เกิดการละเมิดจริยธรรมขึ้น
คือการนำเสนอเนื้อหาผิดพลาดไปจากข้อเท็จ
จริง ซึ่งพบค่อนข้างบ่อยกว่าความผิดประเภท
อื่น ๆ และหากพิจารณาปัจจัยที่ทำให้เนื้อหาเกิด
การผิดพลาดจากข้อเท็จจริงนั้น อาจกล่าวได้ว่า
ความผิดนี้เกิดจากการอ้างแหล่งข่าวหรือข้อมูล
ผิดพลาด โดยเฉพาะกรณีการหยิบยกข้อมูลจาก
อินเทอร์เน็ตมาเขียนข่าว การตีความหรือหยิบ
ประเด็นข่าวผิดพลาด การใช้ภาษาผิดพลาดมี
ลักษณะกำกวม คลุมเครือ เสียดสีประชดประชัน

การขาดความรู้หรือทักษะในการใช้ภาษา และความบกพร่องในการใช้ภาษาจากความรีบร้อนในการเขียนเพื่อแข่งขันกันในเมืองธุรกิจ ละเลยไม่เอาใจใส่ในการตรวจสอบต้นฉบับก่อนตีพิมพ์

ประเด็นต่อมาคือ การละเมิดต่อศิลปินนักแสดงในประเด็นเรื่องพฤติกรรมส่วนตัวทางเพศและธุรกิจเกี่ยวกับเพศ ละเมิดต่อนักธุรกิจในการประเด็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทางธุรกิจจากเหตุการณ์ละเมิดจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง อาจเป็นเพราะการเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องบุคคลสาธารณะผิดไปประการหนึ่ง โดยนักหนังสือพิมพ์ทั่วไปจะมองว่าบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เช่นนักการเมือง คารา นักธุรกิจ ควรมีสภาพส่วนตัวบุคคลน้อยกว่าประชาชนทั่วไป เพราะเป็นบุคคลสาธารณะ ซึ่งอาจทำให้นักข่าวหลงประเด็นได้ เพราะตามกฎหมายไม่มีคำว่าบุคคลสาธารณะ ดังนั้นจึงควรแยกแยะระหว่างบุคคลสาธารณะกับประโยชน์ต่อประชาชนออกจากกัน

ส่วนการเสนอภาพข่าวก็เป็นอีกลักษณะการละเมิดของสื่อที่เกิดขึ้นเป็นประจำซึ่งการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมนั้นมียากมาย เช่น ภาพการตายที่สะท้อนถึงความโหดเหี้ยมทารุณ หวาดเสียว สยดสยอง ภาพสตรี เด็ก และเยาวชนที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ตลอดจนภาพเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เป็นต้น

ในส่วนการทำงานของสภากาหนดังกล่าว หนังสือพิมพ์ฯ ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีจุดอ่อนในเรื่องของผลงานที่ไม่เป็นรูปธรรม และไม่ได้รับการตอบรับด้านการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจากสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกเท่าที่ควรนั้น มีหลาย

สาเหตุ ซึ่งในเรื่องนี้ พิศร รามสูตร รมณันท์ (๒๕๕๙) ได้ศึกษาพบว่า การที่สภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ ไม่มีสถานภาพเป็นองค์กรอิสระที่กฎหมายรับรองเหมือนสหภาพนายความ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อมีการก่อตั้งสภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ ขึ้นมาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้น สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อตั้งที่สำคัญ มีความตั้งใจที่จะสร้างองค์กรขึ้นมาดูแลกำกับตนเองที่ปลอดจากการแทรกแซง และอิทธิพลทางการเมืองและราชการอย่างแท้จริง จึงได้มีมติร่วมกันให้สภากาหนดังกล่าว (สสท.) ตัดข้อความในมาตรา ๔๑ ของรัฐธรรมนูญที่ระบุรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน ตรงส่วนที่กำหนดให้องค์กรที่จะตั้งขึ้นมาเป็น “องค์กรอิสระตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ถ้าการตั้งสภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ ขึ้นมาโดยผูกติดอยู่กับกฎหมายจะทำให้องค์กรนั้นไม่มีอิสระแท้จริง เพราะจะต้องรับงบประมาณจากรัฐ มีบุคคลที่แต่งตั้งโดยรัฐเข้ามาอยู่ในคณะกรรมการบริหารองค์กร และรัฐสามารถตรวจสอบได้โดยตรง ด้วยเหตุนี้สภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ จึงไม่มีสถานภาพเป็นองค์กรอิสระที่กฎหมายรับรอง

ดังนั้น เมื่อมีการพิจารณากรณีร้องเรียนและลงโทษใด ๆ จึงไม่มีน้ำหนักทางกฎหมายตลอดประสิทธิภาพการทำงานของสภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ พบว่า มติของสภากาหนดังกล่าวหนังสือพิมพ์ฯ ไม่เป็นที่เกรงกลัวของนักหนังสือพิมพ์ที่ถูกลงโทษหรือประณามเท่าใดนัก แม้แต่เจ้าของกิจการที่

ร่วมก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ฯ บางคนเมื่อเกิดกรณีที่นักหนังสือพิมพ์ในสังกัดของตนละเมิดจริยธรรม และถูกตัดสินลงโทษโดยสภาการหนังสือพิมพ์ฯ ก็ยังไม่มีมาตรการภายในองค์กรที่ชัดเจนในการลงโทษ เช่น พักงาน ภาควัตถ์ หรือไล่ออก หรือถึงแม้จะมีการลงโทษ นักข่าวคนนั้น ๆ ก็สามารถออกจากฉบับเดิมไปอยู่หนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ และประกอบวิชาชีพต่อไปอย่างไม่สะทกสะท้านต่อมติและทำทัของประชาคมหนังสือพิมพ์

ถึงแม้ว่ามาตรการลงโทษหรือการดำเนินการต่อกรณีละเมิดต่าง ๆ ขององค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์จะไม่มีน้ำหนักในทางกฎหมาย ทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่ตามหลักการแล้ว การกำกับดูแลตนเองภายใต้ข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ และสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยนั้น เป็นการสร้างให้นักวิชาชีพรู้จักเคารพกฎกติกาต่าง ๆ โดยสมัครใจ และประกอบอาชีพด้วยพฤติกรรมที่มาจากมโนสำนึกของนักหนังสือพิมพ์ที่แท้จริงมากกว่าจะให้กฎหมายบังคับ

นอกจากนี้ปัจจัยของการย่อหย่อนทางจริยธรรมของสื่อมวลชน และการปฏิบัติงานที่ยังไม่เป็นรูปธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์ฯ อาจมีสาเหตุมาจากหลายฝ่ายดังนี้

ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์

เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นการดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งหวังและมีเป้าหมายทางธุรกิจเป็นหลัก ทำให้หนังสือพิมพ์ละเลยจริยธรรมบางอย่างไป อีกทั้งกระบวนการผลิต

หนังสือพิมพ์ให้ได้มากภายใต้เวลาจำกัด ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการเสนอข่าว ทั้งที่เกิดจากการรู้ไม่ถึง และเพราะขาดความถี่ถ้วน คุณสมบัติส่วนตัวของนักหนังสือพิมพ์ในด้านประสบการณ์การทำงาน การศึกษา ศาสนา ฯลฯ มีส่วนในการตัดสินใจและความเชื่อในหลักจริยธรรม มากน้อยต่างกัน

คุณภาพนักข่าว ทั้งด้านวิชาชีพและจริยธรรม ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การตรวจสอบข้อมูลเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถแยกแยะระหว่างจริยธรรมกับความสัมพันธ์ส่วนตัวได้ นักหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นในการทำหน้าที่ทางด้านวารสารศาสตร์จนทำให้ประสิทธิภาพการทำงานด้านจริยธรรมลดลง เช่น รายงานข้อเท็จจริงอย่างละเอียดโดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นข่าว นักข่าวมักนำเสนอข่าวเพื่อตอบสนองสิ่งที่ประชาชนอยากรู้มากกว่าคำนึงถึงการเคารพสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลที่ตกเป็นข่าว

การเข้ามาก้าวร้าวของกลุ่มธุรกิจ และกลุ่มการเมืองในรูปแบบของการเป็นเจ้าของกิจการ สนับสนุนโฆษณา หรือให้ข้อมูลข่าวสาร ทำให้การทำงานของนักหนังสือพิมพ์ถูกแทรกแซง ไม่เป็นกลาง เกิดอคติในการนำเสนอ

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

การดำเนินงานของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติยังขาดมาตรฐานที่ชัดเจนในการเอาผิดกับหนังสือพิมพ์ จึงทำให้ไม่สามารถเกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง จึงควรสร้างความชัดเจนในข้อบังคับด้านจริยธรรม ในประเด็นประโยชน์สาธารณะและสร้างความสามารถในการตรวจ

สอบได้

กระบวนการร้องเรียนความเสียหายของประชาชนไม่ได้รับการสนองตอบอย่างจริงจังจากหนังสือพิมพ์ ผู้เสียหายจึงมักเลือกช่องทางต่อสู้ทางกฎหมาย ซึ่งเป็นผลให้กระบวนการควบคุมจริยธรรมไร้ประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้การกำกับจริยธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถานการณ์หนังสือพิมพ์ควรมีหน้าที่ในการออกไปอนุญาตประกอบวิชาชีพ สามารถเรียกคืนได้ ต้องมี ก.ม. ในการรองรับ การทำหน้าที่วินิจฉัยลงโทษ และควรปรับปรุงการทำงานให้มีความเข้มแข็งเป็นระบบ เป็นที่ยอมรับ และเชื่อมั่นของสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิก รวมถึงควรเผยแพร่กรณีละเมิดจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ที่มีผู้ร้องเรียน พร้อมข้อวินิจฉัยของทางสภาฯ อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นการลงโทษทางสังคม และควรมีนโยบายที่ชัดเจนในด้านการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรมแก่นักข่าว โดยประสานความร่วมมือไปยังหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับให้มีการจัดทำคู่มือจริยธรรม จัดอบรมจริยธรรมให้แก่กันหนังสือพิมพ์ เพื่อให้มีการตื่นตัวและเกิดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ประชาชนผู้อ่าน

ในส่วนของประชาชนผู้รับสาร ปัจจุบันนี้ยังเพิกเฉยต่อบทบาทของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นด้านบวกหรือด้านลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ไม่ตระหนักถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนเองตามกฎหมาย ซึ่งหากว่าประชาชนผู้อ่านรู้เท่าทันสื่อ และให้ความร่วมมือในการตรวจสอบการทำงานของสื่อก็จะทำให้สามารถร่วมกันพัฒนาวิชาชีพ

สื่อและสังคมได้ ดังนั้น ประชาชนต้องแสดงปฏิกิริยาต่อการละเมิดจรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ทันที โดยรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค มีการเรียกร้องให้มีการตรวจสอบนักหนังสือพิมพ์ งดรับสื่อซึ่งถือเป็นการควบคุมสื่อที่มีประสิทธิภาพมาก

นอกจากนี้สถาบันการศึกษาควรมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตสาขาหนังสือพิมพ์ให้มีคุณภาพทางจริยธรรม โดยสอดแทรกจริยธรรมไว้ในการเรียนการสอนทุกระดับวิชา เพื่อหล่อหลอมบัณฑิตที่มีจริยธรรมเข้าสู่วิชาชีพ ควรมีความร่วมมือระหว่างวิชาชีพและวิชาการเพิ่มมากขึ้น ทั้งการให้ความร่วมมือด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพ โดยร่วมมือกันสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางปฏิรูปจริยธรรมของสื่อมวลชนเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน ทั้งผู้ปฏิบัติงาน สถานประกอบการและองค์กรสื่อ รวมทั้งฝ่ายรัฐบาลและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อองค์กรวิชาชีพและต่อสังคม หากทุกฝ่ายร่วมกันปฏิบัติได้ดังนี้แล้วก็จะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าได้ ทั้งนี้เพราะนอกจากจริยธรรมจะเป็นวิถีชีวิตที่ทุกคนต้องประพฤติเพื่อความสงบสุขแก่ตนเองแล้ว ยังเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยผลให้ประเทศชาติและโลกเกิดสันติสุขได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กวี อรุณยานันท์. (๒๕๕๒). ปัจจัยต่อความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในองค์กรตรวจสอบ
กันเองของผู้ประกอบวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์และกลุ่มผู้บริโภคสื่อ. วิทยานิพนธ์นิเทศ-
ศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวนน้อย ตรีรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์. (๒๕๕๗). โครงสร้างตลาดและการกำกับดูแล
หนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: โครงสร้าง
ของระบบสื่อและการกำกับดูแลสื่อด้านโครงสร้าง” สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา
ประเทศไทย.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (๒๕๕๕). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจทาง
จริยธรรมในวิชาชีพหนังสือพิมพ์สำหรับนักศึกษาวารสารศาสตร์. วิทยานิพนธ์การ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิรธอง รามสูต วัฒนันท์. (๒๕๕๗). การกำกับดูแลเนื้อหาหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ:
โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐ การกำกับดูแลตนเอง
และสื่อภาคประชาชน” สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- มลินี สมภพเจริญ. (๒๕๕๕). การนำเสนอข่าวลบและข่าวบวกและการรับรู้บุคคลที่ตกเป็นข่าว.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (๒๕๕๘). เสรีภาพ หนังสือพิมพ์ไทย. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลอลักษณ์ รอดเรือง. (๒๕๕๑). การตกเป็นเหยื่อจากการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์รายวัน.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (๒๕๕๕). ปัญหาท้าทายสื่อมวลชนไทยในทศวรรษหน้า.
ใน บรรยงค์ สุวรรณผ่อง (บรรณาธิการ), หนังสือครบรอบ ๕ ปีสภาการหนังสือพิมพ์
แห่งชาติ ๔ ก.ค. ๒๕๕๕. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สมควร กวียะ. (๒๕๕๘). การสื่อสารมวลชน : บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ.
(พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ: โกสินทร์.
- สมหมาย ปาริฉัตร. (๒๕๕๓). พัฒนาการควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์ วิเคราะห์ความเป็น
ไปได้ในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒน์ ทองธนากุล. (๒๕๕๒). ปัญหาด้านจริยธรรมและบทบาทของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
ในการกำกับด้านจริยธรรมของหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

อรนุช วานิชทวีวัฒน์. (๒๕๓๕). กระบวนการตรวจสอบกันเองระหว่างหนังสือพิมพ์รายวัน
ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๘. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์. (๒๕๕๒). ปัจจัยในการเสนอข่าวสารพัดผลาผล และการยอมรับของหนังสือพิมพ์.
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังรีดา ลิ้มปัทมปาณี. (๒๕๕๐). การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของหนังสือพิมพ์ต่อ นักการเมือง
ศิลปินนักแสดง นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
Burea of the University of Rajabhat Walailak